

УДК 81'38:07

Євграфова А.О.

РОЛЬ ЗНИЖЕНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Євграфова А. А. Роль сниженной лексики в языке средств массовой информации**В статье рассматриваются дефиниции аргота, жаргона, сленга, стёба, просторечия, а также функционирование этих стилистических категорий на страницах газеты "Украина молодая".**Ключевые слова: аргот, жаргон, сленг, стёб, просторечие**Євграфова А.О. Роль зниженої лексики в мові засобів масової інформації.**У статті розглядаються дефініції арготу, жаргону, сленгу, стьобу, просторіччя, а також функціонування цих стилістичних категорій на сторінках газети "Україна молода".**Ключові слова: аргот, жаргон, сленг, стьоб, просторіччя**Yevgraphova A.. The role of informal lexics in mass media.**This article deals with the definitions of argot, jargon, slang, stjob, popular language and function of these stylistic categories on the pages of the newspaper "Ukraina Moloda".**Key words: argot, jargon, slang, stjob, popular language*

Мета дослідження - визначити характер периферійної лексики її особливості її функціонування у сучасній українській газеті.

Актуальність дослідження пов'язана з науковими пошуками основних тенденцій зміни норми у зв'язку з особливостями її інтерпретування різними групами мовців.

Новизна дослідження визначається оцінкою функціонування нелітературної лексики у новій якості - як своєрідного стилетворчого механізму.

Постановка проблеми. Колоквіалізація мови засобів масової інформації давно стала предметом уваги науковців [6]. Обсяг поняття *знижена лексика* вповні й остаточно не визначений, хоча лінгвістично провідна ознака зниженої лексики пов'язана з її ненормативною характеристикою. Якщо некодифікована лексика у недалекому минулому була явищем усного мовлення, то сучасні ЗМІ (як у сфері мовленнєвої комунікації на телебаченні, так і у друкованих виданнях) „змагаються” у використанні позалітературної лексики, завойовуючи свого слухача або читача. Проблема мовного етикету таким чином відходить на другий план, і мовлення невідповідного сприймана інформації „збагачується” просторіччям, арготом, стьобом, жаргонізмами, сленгом, вульгаризмами. До речі, ці лінгвістичні категорії мають такі традиційні визначення.

Аргот (фр. argot - жаргон, початкове значення - жебрацтво) - соціальний різновид мовлення, лексикон відносно замкнених професійних (ремісників, торговців) і соціальних груп (сезонних робітників), у тому числі декласованих (злодіїв, злочинців, жебраків, картярів тощо), призначений для конспіративних (езотеричних, криптофорних) потреб відокремлення групи від суспільного загалу, а також для збереження таємниць ремесла, роду занять, власної безпеки і т. ін. [4, с.35].

Жаргон (від фр. jargon - перв. пташина мова, незрозуміла мова) - різновид соціолекту як додаткова лексико-фразеологічна система мови, яка містить паралельні експресивно-оціночні, найчастіше стилістично знижені позначення загальновідомих понять і належить певній соціальній субкультурі. Психологічним підґрунтям виникнення жаргону є прагнення певних соціальних груп до самоідентифікації, що реалізується в бажанні вразити співрозмовника дотепністю, неординарністю й експресивністю мовлення, а також у зневазі до усталених мовних норм [4, с 152].

Стьоб - це глузливо-агресивні, почасти парадоксальні поведінка, мислення, ставлення до чогонебудь, відповідний стиль у літературі, живописі, кіно [Цит. за: 3, с.73].

Просторіччя - сукупність засобів усного розмовного мовлення, які не мають системною характеру, не є внормованими, характеризуються грубуватістю й факультативністю вживання переважно неосвіченими носіями мови у побутовій сфері спілкування [4, с.504].

Сленг - нелітературна додаткова лексична система, яка представляє паралельну експресивно-оцінну, найчастіше стилістично знижену синонімію позначень загальновідомих понять і належить певній соціальній субкультурі; різновид соціолекту - соціально маркованої лексики певної суспільної групи (професійної, вікової й ін.) у межах національної мови [4, с.560].

Порівняння вищенаведених дефініцій дозволяє схарактеризувати ці явища так:

Лінгвістична категорія	Нелітературна лексична система	Соціальний різновид мовлення (чітко окреслений)	Призначення	Окремі додаткові ознаки
Арго	+	+	для конспіративних потреб	обмежена сфера побутування
Жаргон	+	+	для самоідентифікації груп	обмежена сфера побутування
Сленг	+	+	для створення стилістично зниженої синонімії, в основному, пейоративної конотації	своєрідна суспільна розвага; "потужна, жива, вільна мовна стихія" [5, с.3]
Стьоб	-	-	настанова на епатаж і культурний "шок", має провокативний характер, спрямований на дискредитацію адресата	наявність "антинорми" у мовній поведінці; провокативність (нахил до знущання, глузування, збиткування, юродства)
Просторіччя	-	-	реальний засіб спілкування для певної групи людей; у художній літературі - засіб індивідуалізації мовлення персонажа	відхилення від мовної норми; грубуватість; джерело - усне мовлення неосвічених людей

Порівняльна таблиця дозволяє зробити висновок, що надійних критеріїв диференціації арго, жаргону, сленгу, стьобу, просторіччя поки що не існує. Але можна відзначити, що всі ці лінгвістичні поняття об'єднуються тим, що вони, по-перше, породжені певним середовищем, що робить їх соціально залежними від сфери побутування; по-друге, вони мають, з одного боку, наліт невимушеності, невибагливості у мовокористуванні, а з другого — підлягають чіткому відбору лексики як інструменту "очуднення" і в той же час акцентуації тих понять, які є значущими для певного кола людей; по-третє, всі вони у масиві загальнонародної мови не є стилістично нейтральними, тому їх поява у будь-якому мовленні (усному чи писемному) створює стилістичний колорит.

По суті, спочатку формування, а потім і функціонування подібної лексики збігаються в одній і тій самій соціальній сфері. Тому наукові праці на цю тему мають відповідні акценти: молодіжний сленг (Вопросы языкознания. - 1996. - № 3), молодіжний жаргон (Русская речь. - 1980. - № 5), сленг хіпі (Рожанський Ф. І., СПб. - Париж, 1992), поп-лексикон (Троїцький А. П., М., 1990). шкільний фольклор (Щепанська Т. Б., Галлінн, 1992), арго українських лірників, арго українських вояків; вулично-тюремні арго у прозі І. Франка. І. Микитенка, Л. Первомайського; арго українських школярів і студентів: арго слобожанських сліпців „невлів”, арго чернігівських прошаків і лірників (Горбач О. Зібрані статті. Т. І. Арго на Україні. - Мюнхен, 1993).

Дослідники констатують наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. посилення ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні, що „виявляється не лише у тотальній нестандартизації розмовної мови, а й у проникненні сленгу (ми б додали, і не тільки сленгу. - А. Є.) до мовлення засобів масової інформації та художньої літератури” [5, с.4].

Дійсно, зроблений нами суцільний аналіз мови газети „Україна молода” за останні чотири роки дає цінний матеріал і широкий масив прикладів вживання **жаргонної лексики**: „*Наша Україна*” пішла по „етапу” (УМ. - 2007. - 17 квітня); *Цим очам не перший базар, а вже третій ярмарок* (УМ. - 2007. - 12 квітня); *Кримінал чи прокурорський „наїзд”* (УМ. - 2007. - 25 квітня); *Двісті „штук” для МВС* (УМ. - 2007. - 17 квітня); *Діло - труба. Пенсіонерка залишила без газу два житлові будинки в Умані* (УМ. — 2007. - 27 березня); *А з цим. як неважко пересвідчитися, в Україні „напряг”, а точніше, майже „голяк”* (УМ. - 2007. - 5 травня); **сленгу**: *Якщо визначати найпритаманніший середньостатистичному українцеві спосіб існування, це буде такий собі злостивий депресняк* (УМ. - 2007. - 3 травня); *[Він] почав планомірно „діставати” її телефонними дзвінками* (УМ. - 2007. - 5 травня); *Шеві потрібна операція* (УМ. - 2007. - 5 травня); **просторіччя**: *Кого „жаба” душить?* (УМ. - 2007. - 24 квітня); *Як демократи „профукали” Сербію* (УМ. - 2007. - 11 травня);... *змушує його „парешать ваприси” замість діяти у відповідності із законом та сумлінням* (УМ. - 2007. - 5 травня);... *всі бурчать, але дуже небагато з них говорять вголос* (УМ. - 2007. - 5 травня); **вульгаризмів**: *Ківалов не хоче бути „Підрахуєм”* (УМ. - 2007. - 18 квітня); *Наламали Дров*

„федерасті” (УМ. - 2007. - 18 квітня); *Печерне право „підрахуїв”* (УМ. - 2007. — 6 квітня); *У шию знати таку Генпрокуратуру* (УМ. - 2007. - 26 квітня); *Згадай лайно, от і воно* (УМ. - 2007. - 6 квітня); *Зрадники, мати вашу* (УМ. - 2007. - 24 березня).

Висновки. Дефінітивно визначені як соціально марковані одиниці, арго, жаргон, сленг, просторіччя, потрапляючи на газетні шпальти, починають входити до їх мовного дискурсу, догоджаючи читачам і потураючи масовим смакам. Приклади свідчать, по-перше, про те, що кваліфікація слів у статусі арго, жаргону, сленгу, просторіччя залишається значною мірою суб'єктивною. По-друге, розмовні елементи на шпальтах газет, безумовно, втрачають зв'язок із своїм джерелом виникнення і специфічного побутування. Входячи до контексту газети, вони стають складовою мовного простору, нібито цілком природного для вноормованого стилю, утворюючи специфічний *інтержаргон*, коли „межі між різновидами мовлення стають менш чіткими і визначеними” [1, с.495]. Ця тенденція до некодифікованого використання слів увиразнює взаємодію літературної мови й елементів розмовного мовлення різних соціальних прошарків. По-третє, ця периферійна лексика слугує яскравим засобом експресії, евфемістичного, іронічного слововживання.

Хотілося б ідентифікувати сучасний рівень розвитку української мови з періодом „зрілої словесності”, про що свого часу писав О. С. Пушкін (звичайно, маючи на увазі російську мову): „В зрелой словесности приходит время, когда умы, наскуча однообразными произведениями искусства, ограниченным кругом языка условленного, избранного, обращаются к свежим вымыслам народным и к странному просторечию, сначала презренному” [2, с.258].

Джерела та література

1. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / Отв. ред. Б. А. Серебренников. - М.: Наука, 1979. - 603 с.
2. Пушкин А. С. К зрелой словесности приходит время // Собр. соч.: В 10 т. - М.: Художественная литература, 1976. - Т. 6: Критика и публицистика. - 508 с.
3. Савченко Л. Р. Стёб как дискурсивный феномен массовой коммуникации // Вісник Харківського національного університету. № 520. Серія Філологія. - Харків, 2001. - Вип. 33. - С. 73-79.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. — К.; Полтава: Довкілля, 2006. - 716 с.
5. Словник сучасного українського сленгу / Упорядник Т. М Кондратюк. - Харків: Фоліо, 2006. - 350 с
6. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови // Мовознавство. - 2002. - № 4-5. - С. 33-40.

Поступила до редакції 30.06.2007 р.